

Samhällsavdelningen
Social hållbarhet
Marie Johansson
010-223 62 36

Vaggeryds kommun
info@vaggryd.se

Tillsyn enligt alkohollagen (SFS 2010:1622), lagen om tobak och liknande produkter (SFS 2018:2088) samt § 23 lag om tobaksfria nikotinprodukter (2022:1257) i Vaggeryds kommun

Länsstyrelsens beslut

Länsstyrelsen har uppmärksammat följande brister:

- Inre tillsyn av de som innehar försäljningstillstånd av tobak har inte genomförts.

Länsstyrelsen bedömer att Vaggeryds kommun i övrigt följer lagstiftningen i de delar som har granskats. Ärendet avslutas.

Bakgrund till tillsynen

Enligt 9 kap. 1 § alkohollagen samt 7 kap. 2 § lagen om tobak och liknande produkter samt § 23 lag om tobaksfria nikotinprodukter (2022:1257) ska Länsstyrelsen utöva tillsyn inom länet. Länsstyrelsens tillsynsuppgift ska inriktas mot att övervaka och stödja kommunernas verksamhet. Länsstyrelsen i Jönköpings län har i sin tillsynsplan för år 2024 planerat att göra tillsynsbesök i fyra kommuner, varav Vaggeryds kommun är en av dessa. Tillsynen görs på Länsstyrelsens initiativ.

Länsstyrelsens handläggning

Den 11 december genomförde Länsstyrelsen i Jönköpings län (Marie Johansson) samt en representant från Länsstyrelsen i Hallands län (Helena Strömdahl) tillsyn över kommuns tillsynsarbete som bedrivits enligt alkohollagen och lagen om tobak och liknande produkter föregående år (2023).

Vid tillsynsbesöken intervjuades en handläggare och två tillsynshandläggare (handläggarna) samt chefen och vice ordförande i nämnden om det tillsynsarbete som sker i kommunen inom tobaksområdet, alkoholområdet samt planeringen kring arbetets utveckling. Intervjuerna gjordes enligt den intervjumall som länsstyrelserna gemensamt tagit fram.

Inför tillsynsbesöket sände Länsstyrelsen ut två frågeformulär. Länsstyrelsen har också tagit del av de dokument som upprättats av Vaggeryds kommun inom alkohol- och tobaksområdet samt tidigare beslut som Länsstyrelsen fattat. Tillsynen omfattade även granskning av utvald tillsynsdokumentation avseende serveringstillstånd och tobak.

I beslutet gör Länsstyrelsen uttalanden som visar om den granskade kommunen har handlagt ärendena i enlighet med lagstiftningen. Vid bedömningen utgår Länsstyrelsen från skalan: utan anmärkning, brist, kritik, allvarlig kritik. Om det framkommer att kommunen inte följer lagstiftningen riktar Länsstyrelsen kritik mot kommunen.

Redovisning av tillsynen

Organisation

I Vaggeryds kommun arbetar en handläggare och två tillsynshandläggare ca 25 procent med tillståndsgivning och tillsyn över servering samt detaljhandelsställen med folköl, tobak, e-cigarett och tobaksfria nikotinprodukter. Handläggaren arbetar i övrigt som nämndsekreterare och tillsynshandläggarna arbetar även som fältassistenter. Den nämnd som ansvarar för frågorna är socialnämnden. Handläggaren upplever att de får relevanta fortbildningar bland annat genom deltagande i Länsstyrelsens nätverksträffar och utbildningar. Tillsynshandläggarna efterfrågar utbildning i hur tillsyn ska bedrivas och kring märkning av tobaksprodukter.

Handläggaren och tillsynshandläggarna upplever sin arbetssituation som väl fungerande. I dagsläget hinner de med det som är planerat både avseende handläggning och tillsyn.

Handläggaren anger att det ibland bli sårbart eftersom det är endast hon som har kunskapen om handläggning av inkommande ansökningar eller

anmälningar. Under semester eller annan frånvarande sker ingen handläggning. Det finns inga rutiner framtagna för hur arbetet ska bedrivas. Chefen är medveten om att arbetet är sårbart och de har börjat prata om hur de ska lägga upp arbetet framöver för att minska sårbarheten.

Det finns en delegationsordning för socialnämnden för alkohollagen, lagen om tobak och liknande produkter samt lag om tobaksfria nikotinprodukter. Flera typer av beslut är delegerade till handläggaren. Det finns ett bra samarbete mellan nämnd och tjänstemän. Chefen och vice ordförande delar denna bild.

Tillsynsplan och övergripande styrdokument

I Vaggeryds kommun finns riktlinjer för alkoholserving till allmänheten och slutet sällskap. Riktlinjerna antogs av socialnämnden 2024-01-25. Aktuella delar såsom allmän information om serveringstillstånd och handläggningstider, ansöknings- och tillsynsavgifter, hur prövningen av ansökan sker samt kommunens tillsynsverksamhet finns med. I riktlinjerna finns även ett tydligt skyddsperspektiv. Det framgår att riktlinjerna ska revideras en gång per mandatperiod samt vid behov.

Det finns en tillsynsplan för år 2024–2027 enligt alkohollagen som omfattar serveringstillstånd och folköl. I tillsynsplanen anges ambitionsnivån för kommunens tillsyn och berör förebyggande, inre och yttre tillsyn över stadigvarande som tillfälliga serveringstillstånd samt försäljning och servering av folköl. Den förebyggande tillsynen sker genom information, rådgivning och utbildning för att skapa en god grund för dialog, förståelse och samarbete mellan kommunen och tillståndsinnehavarna.

Inre tillsyn är av administrativ karaktär och består främst av kontroll och uppföljning av tillståndshavarnas personliga och ekonomiska förhållanden. Den inre tillsynen sker främst genom remissförfarande till exempelvis Skatteverket och Polismyndigheten. Kontroll görs i även kreditupplysningsföretaget Credit Safe.

Tillsynsplanen avseende serveringstillstånd är uppdelad i tre olika prioriteringsnivåer: låg prioritet, normal prioritet och hög prioritet. Beroende på prioritetsnivå ska tillståndshavare få tillsynsbesök vid behov, upp till två tillsynsbesök per år. Utöver inplanerad yttre tillsyn kan besök även ske på förekommen anledning.

Enligt planen ska detaljhandeln med folköl få minst ett tillsynsbesök per år. Tillsynen över försäljning/servering av folköl inriktas främst på förebyggande tillsyn

Det finns även en tillsynsplan för år 20224–2027 enligt lagen om tobak och liknande produkter som omfattar försäljningstillstånd, e-cigarett och tobaksfria nikotinprodukter. I tillsynsplanen anges ambitionsnivån för kommunens tillsyn och berör förebyggande, inre och yttre tillsyn över tobaksförsäljning, e-cigarett och tobaksfria nikotinprodukter. Förebyggande tillsyn handlar om att informera och göra tillståndshavaren uppmärksam på de krav som ställs i lagen. Den förebyggande tillsynen sker genom informationsmaterial och rådgivning till den som har eller avser att söka försäljningstillstånd.

Den inre tillsynen sker genom att kommunen följer upp att tillståndshavare fortfarande uppfyller lagens krav vad gäller personlig och ekonomisk lämplighet samt efterlevnad av lagens övriga bestämmelser. Detta sker genom kontroll i kreditupplysningsföretaget Credit Safe. Kontroller sker även genom remissförfarande till exempelvis Skatteverket och polismyndigheten. Den inre tillsynens genomförs en gång per år för varje försäljningsställe.

Den yttre tillsynen innebär att kommunen genomför kontroller på försäljningsstället för att kontrollera att lagen och föreskrifter efterlevs. Tillsynsbesöken kan vara både oanmälda och i förväg inbokade. Yttre tillsyn genomförs en gång per år på varje försäljningsställe. Tillsynen kan genomföras i samverkan med polismyndigheten eller Skatteverket.

Tillsyn och tillståndsprövning enligt alkohollagen

Enligt uppgift från inskickad enkät finns det totalt 9 stadigvarande serveringstillstånd till allmänheten i kommunen. Det beviljades totalt tre tillfälliga serveringstillstånd till allmänheten under 2023.

Enligt enkäten har 9 serveringsställen med stadigvarande serveringstillstånd till allmänheten fått ett eller flera tillsynsbesök under 2023. Inre tillsyn i form av bevakningar av tillståndshavare via en kreditupplysningstjänst samt remiss till polismyndigheten och Skatteverket har genomförts på samtliga serveringstillstånd.

Planeringen över vilken tillsyn som ska bedrivas görs löpande under året. Tillsynshandläggarna brukar lägga sin planering efter hur polisens schema ser ut, då tillsynen görs i samverkan med dem. Vissa av serveringsställena är inte heller öppna under vissa perioder så de planerar även utifrån det. Tillsynsbesöken sker under hela året.

Tillsynsbesöken förbereds genom att tillsynshandläggarna tittar över tidigare besök för att se om det finns någonting som ska följas upp. Tillsynerna sker oftast på kvälls- eller nattetid under helgen. De är oftast kortvariga och handläggaren tittar i regel på alla delar såsom om serveringsansvarig är på plats och ordning och nykterhet.

Tillsynshandläggaren har det mesta i huvudet och det finns inga skriftliga rutiner för hur tillsynen ska till. Tillsynsdokumentationen sker på ett protokoll. Återkoppling sker muntligt och efter tillsynen skickas tillsynsprotokoll ut till de som vill, men det sker sällan. Förutom de samordnade tillsynsbesöken med polisen så har det också genomförts en samordnad tillsynsinsats där även Skatteverket, Tullverket och Arbetsmiljöverket deltog.

Länsstyrelsen har inför tillsynsbesöket granskat Vaggeryds kommuns webbplats där information om serveringstillstånd och tillsyn enligt alkohollagen finns samlat. På webbplatsen finns information till den som vill söka serveringstillstånd, information om kommunens tillsynsarbete, samt kommunens riktlinjer för alkoholserving. Ansökningar och anmälningar görs via e-tjänst, pappersblankett erbjuds på begäran.

Folköl enligt alkohollagen, och tobaksförsäljning enligt lagen om tobak och liknande produkter

Enligt kommunens enkätsvar finns det totalt 8 detaljhandelsställen avseende tobak i kommunen och 8 detaljhandelsställen för folköl anmälda i kommunen. 4 respektive 8 av dessa säljer även e-cigarett och tobaksfria nikotinprodukter.

Enligt enkäten har samtliga detaljhandelsställen avseende tobak fått ett tillsynsbesök under 2023. Under 4 respektive 7 av tillsynsbesöken tillsynades även e-cigarett och tobaksfria nikotinprodukter. Samtliga detaljhandelsställen för folköl har fått ett tillsynsbesök under 2023. Någon inre tillsyn av de som innehar försäljningstillstånd har inte genomförts 2023.

Tillsynen över tobak, e-cigarett, tobaksfria nikotinprodukter och folköl genomförs dagtid och av två tillsynshandläggare. Ibland görs tillsyn med polisen. Vanligtvis samordnas tobakstillsynen med folkölstillsynen. Inför besöken tittar tillsynshandläggarna på tidigare tillsynsdokumentation, om det finns någonting som ska följas upp från förra besöket. Vid tillsynsbesöken kontrolleras sådant som märkning, marknadsföring, egenkontrollprogram, åldersskyltar och matutbud. Tillsynsandläggarna ställer även frågor kring hur ålderskontrollen sker, de ställer även frågor utifrån detaljhandelsställets egenkontrollprogram för att efterse om de rutiner som angetts fortfarande föreligger. De har delat ut pärmar för att näringsidkaren ska sätta in deras egenkontrollprogram och underlätta vid tillsyn då det är lätt att plocka fram.

Dokumentationen sker på ett protokoll. Återkoppling sker muntligt och efter tillsynen skickas tillsynsprotokoll ut till de som vill, men det sker sällan.

På Vaggeryds kommuns webbplats finns relevant information om bestämmelser gällande tobaksförsäljning och folkölsförsäljning samt anmälningsförfarandet gällande e-cigarett och tobaksfria nikotinprodukter. Det finns även information om tillsynsavgifter, anmälningsblanketter och egenkontrollprogram.

Tillsynsdokumentation

Under tillsynsbesöket mottog Länsstyrelsen tillsynsdokumentation från den yttre tillsynen inom serveringstillstånd och tobak som Vaggeryds kommun genomförde 2023. Dessa har granskats genom ett slumpmässigt urval.

Dokumentationen från tillsynerna inom områdena ovan görs på plats och skrivs i en kontrollrapport. I samtliga protokoll framgick vad som hade kontrollerats. Det saknades möjlighet att skriva löpande text som beskriver eventuella brister.

Löpande granskning

Länsstyrelsen har granskat två åtgärdsbeslut gällande serveringstillstånd gällande tillfälligt tillstånd till allmänheten genom slumpmässigt urval av de ärenden från 2023 som sänts in till Länsstyrelsen.

Förenkla för företag

Kommunen använder sig av e-tjänster vid ansökningar och anmälningar. De erbjuder även tolk till de som efterfrågar.

Handläggaren eller tillsynshandläggarna erbjuder inga specifika träffar för näringsidkarna, information skickas ut löpande vid behov.

Handläggaren finns även löpande tillgänglig för frågor om regler och ansökningar. Vid mätningar som gjorts av kommunens servicenivå så ligger Vaggeryds kommun bra till.

Kontrollköp

Kommunen har en ANDTS-strategi som är tagen 2024. I den anges att kommunen ska verka för att implementera metoden kontrollköp men i dagsläget så finns inget behov av metoden då det inte finns några indikationer på att det förekommer problem.

Rutiner vid hot och våld samt otillåten påverkan

Enligt handläggarna har hot och våld aldrig förekommit. Tillsynshandläggarna genomför aldrig tillsyn ensam på kvällstid. Det finns övergripande riktlinjer för hot och våld i kommunen men inget specifikt som rör handläggartjänsterna. Var gäller påtryckningar så har varken ordförande, chefen eller handläggarna upplevt det.

Ansvarsfull alkoholservering

Utbildning i Ansvarsfull alkoholservering anordnas för personal från restauranger i samverkan med Jönköpings kommun. Utbildningen är två dagar, för utomstående kommuner tar de en kostnad och handläggaren från kommunen förväntas vara på plats en av dagarna.

Information från Länsstyrelsen

Länsstyrelsen informerade om gårdsförsäljningsutredningens utredning ”En möjlighet till småskalig gårdsförsäljning av alkoholdrycker” (SOU 2021:95).

Kommunens yttrande

Länsstyrelsen har kommunicerat underlaget till beslut 9 januari 2025. Handläggaren inkom med rättelse, i övrigt hade de inga synpunkter.

Länsstyrelsens bedömning

Riktlinjer

Av 8 kap 9 § alkohollagen framgår att kommunen ska tillhandahålla information om vad som gäller enligt denna lag och anslutande föreskrifter samt riktlinjer för tillämpningen av föreskrifterna i kommunen. Prop. 2009/10:125 anger att omsorgsfullt utarbetade kommunala riktlinjer för serveringstillstånd underlättar för sökande genom att han eller hon på förhand kan bedöma om en etablering kan ges tillstånd. Riktlinjerna utgör också ett stöd i kommunens beredning av ansökningsärenden och bidrar därigenom till att ansökningar om serveringstillstånd handläggs effektivt och likformigt. Riktlinjen ska spegla kommunens nuvarande uppfattning och ambitionsnivå. I kommunen finns riktlinjer för alkoholservering som antogs av kommunfullmäktige 2024. Riktlinjerna stämmer överens med nuvarande lagstiftning och har relevant information om serveringstillstånd och handläggningstider, ansöknings- och tillsynsavgifter, hur prövningen av ansökan sker samt kommunens tillsynsverksamhet. Det framgår att de ska revideras vid varje mandatperiod eller vid behov.

Tillsynsplaner och tillsyn

I Statens offentliga utredning (SOU 2009:22) framgår att ”En väl genomtänkt tillsynsplan utgör ett grundläggande verktyg för inventering, prioritering och uppföljning av verksamheten. Utöver vad som fastställs i planen måste det också finnas utrymme för en mer händelsestyrd tillsyn”. Då en effektiv tillsyn förutsätter ett strukturerat arbete ger en tillsynsplan ett bra verktyg för att få en blick över vilka tillsynsobjekt kommunen har inom respektive område. Det ger också en tydligare bild över vilka resurser som behövs för att nämnden ska klara de uppgifter som åligger dem inom respektive lagstiftning.

Kommunen har en tillsynsplan för serveringstillstånd och folköl. Samt en tillsynsplan gällande tobak e-cigarett och tobaksfria nikotinprodukter med särskild ambitionsnivå för yttre och inre tillsyn. Serveringsställen ska få minst ett tillsynsbesök per år. De som har en nöjesinriktning ska få två tillsynsbesök. Enligt planerna ska detaljhandeln med folköl, tobak, e-cigarett och tobaksfria nikotinprodukter få minst ett tillsynsbesök per år.

I Regeringens proposition 2009/10:207) framhålls att en effektiv tillsyn ska vara strukturerad och regelbunden. Enligt SOU 2009:22 ”En ny alkohollag” bör den som har stadigvarande serveringstillstånd till allmänheten få minst ett tillsynsbesök per år och att verksamheter med utpräglad nöjesinriktning, sena öppettider och ung målgrupp bör få ytterligare tillsyn. Vidare står också att kontrollbesök är helt nödvändiga för legitimiteten av systemet och upprätthållandet av förtroendet hos både allmänheten och tillståndshavare. Länsstyrelsen ser positivt på att kommunen genomfört tillsyn på de flesta serveringsställen till allmänheten och försäljningsställen som säljer tobak och folköl.

För att kontrollera om näringsidkaren med hänsyn till sina personliga och ekonomiska förhållanden fortfarande är lämplig att utöva verksamheten så bör inre tillsyn genomföras. I SOU 2009:22 framgår att kommunernas tillsynsansvar också ska utövas genom s.k. inre tillsyn vilket främst innebär att de kontrollerar om de förutsättningar som gällde vid tillståndsgivningen fortfarande finns och att restaurangerna sköter sina skyldigheter när det gäller skatter och avgifter. I nuläget brister den inre tillsynen då kommunen inte gjort någon inre tillsyn av de som har innehar försäljningsställen för tobak. Detta anser Länsstyrelsen vara ett utvecklingsområde och således en brist.

Bedömning av tillsynsdokumentationen och eventuella påföljder
Länsstyrelsen anser att kontrollrapporten som används innefattar de delar som bör finnas med vid en tillsyn. Länsstyrelsen anser att

rapporten kan utvecklas med möjlighet att skriva löpande text för att kunna utveckla de brister som eventuellt framkommit och vilka åtgärder som kommer vidtas.

Löpande granskning

Länsstyrelsen har inget att anmärka på i de delar som har granskats.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av enhetschef Nina Lindgren med handläggare Marie Johansson som föredragande

Kopia

Ewa Carlsson, Vaggeryds kommun
Reshat Shabani, Vaggeryds kommun
Albena Montin, Vaggeryds kommun
Malin Broddegård, Vaggeryds kommun
Göran Tollbo, Vaggeryds kommun
Helena Strömdahl, Länsstyrelsen i Hallands län